

Tárnok Balázs

A visegrádi együttműködés él, de vergődik

Bevezetés

Prágában találkoztak február 27-én a visegrádi csoport miniszterelnökei. A visegrádi együttműködés él, fontosságát valamennyi vezető hangsúlyozta, azonban régi fényét és dinamikáját egy ideig várhatóan nem nyeri vissza. A V4-nek azokra a kérdésekre kell összpontosítania, amelyekben egyetért, azonban a háborúval kapcsolatos nézetkülönbségek nehezítik a közös fellépés hatékonyságát.

Visegrád dinamikája: V4 – V2+2 – V3+1 – V2+2

Az elmúlt néhány év távlatából arra a következtetésre juthatunk, hogy a visegrádi együttműködés a 2010-es évek közepén élte fénykorát. A visegrádi országok kormányai egyetértettek a napi politikát és a közbeszédet meghatározó fő kérdésekben, és nem voltak olyan nagy horderejű nézetkülönbségek, amelyek a felek között jelentős megosztottsághoz vezettek volna.

Mindezen szoros együttműködés mellett is elkezdett azonban kialakulni egyfajta megosztottság a csoporton belül, részben amiatt, hogy Magyarországgal és Lengyelországgal szemben jogállamisági eljárások indultak az Európai Unióban, a két állam vezetése pedig egyre karakteresebben foglalt állást a fősodorbéli uniós politikai álláspontokkal szemben. A helyzet e tekintetben tovább romlott, miután 2020 elején Szlovákiában,¹ 2021 végén pedig Csehországban került sor kormányváltásra,² aminek eredményeként az EU intézményeivel sokkal kevésbé konfrontálódni kívánó kabinetek kerültek hatalomra. Ekkorra már világosan kirajzolódott, hogy a V4 valójában V2+2.

Az orosz–ukrán háború kitörése óta a helyzet magyar szempontból még rosszabbra fordult, ugyanis Oroszország Ukrajna ellen elkövetett agressziója

¹ TÁRNOK 2022a.

² TÁRNOK 2022b.

soha nem látott töréspontot okozott Magyarország és térségi partnerei, első sorban Lengyelország között, és ez Magyarország európai pozícióját és a visegrádi együttműködés belső kohézióját is jelentősen befolyásolta. A háborúval kapcsolatos külpolitikai fellépéssel, így különösen az Oroszországgal fenntartott viszonytal és az Ukrajna támogatásával kapcsolatos nézetkülönbség nem csupán egy kérdésnek bizonyult a sok közül, hanem olyan szimbolikus ügynek, amely a többi szakpolitikai együttműködést is képes volt felülírni, hiszen több esetben szakpolitikai témájú V4-egyeztetések maradtak el e nézetkülönbségek miatt. Ekkor úgy tűnt, hogy a V4 inkább a V3+1 irányába halad.

A tavaly őszi lengyelországi és szlovákiai választások újra befolyásolták a V4 belső dinamikáját. Lengyelországban Donald Tusk került hatalomra, aki kétséget sem hagyott afelől, hogy milyen viszonyt kíván fenntartani az Orbán-kormánnyal. Bár a háború kérdésében a PiS-kormányzat is jelentősen eltávolodott Budapeستől, Tusk egészen új dimenziót hozott a magyar–lengyel viszonyba negatív értelemben. A távolság Budapest és Varsó között nem csupán tovább nőtt, de a távolságot mindkét fél igyekszik bebetonozni. Ezzel szemben Pozsonyban a magyar kormány szempontjából kedvező fordulat történt, hiszen az a Robert Fico került vissza a hatalomba, aki kijelentette, hogy erősíteni kívánja a visegrádi együttműködést, és határozottan fel kíván lépni a tagállami hatáskörök uniós csorbítása ellen. Fico a választást jórészt oroszbarát és háborúellenes kommunikációjával nyerte meg. Csehország és Lengyelország Kijev két kiemelt támogatója, Prága és Varsó is kiterjedtebb és gyorsabb fegyverszállítás mellett érvel. Magyarország és Szlovákia azonban nem hajlandó fegyvereket küldeni Ukrajnának, és a mielőbbi békekötés mellett foglal állást. A V4-ben tehát újra a V2+2 állapot állt be, de más felállásban, mint korábban.

Megosztottság a V4-en belül

Ez a megosztottság a február 27-i prágai találkozón is érezhető volt. A cseh és a lengyel miniszterelnök a V4-találkozó előtt külön is egyeztetett Prágában, amely kétoldalú találkozó ráadásul tovább tartott, mint maga a V4-csúcs.³ Ezzel szemben Robert Fico és Orbán Viktor közösen látogatta meg Miloš Zeman korábbi cseh államfőt.⁴ Petr Fiala cseh kormányfő továbbá arról beszélt, hogy

³ JOZWIAK 2024.

⁴ MTI 2024b.

nem volt számára nagy öröm találkozni a magyar és a szlovák kormányfővel, akikkel számos kérdésben nem ért egyet.⁵

A V4-en belüli megosztottságot továbbra is Ukrajna orosz agresszióval szembeni támogatásának kérdése okozza. Petr Fiala a találkozót követő sajtótájékoztatóján kifejtette: „mindannyian békét akarunk, de csak egy út van annak elérésére, ez pedig az, hogy megakadályozzuk az agresszort abban, hogy elérje céljait.”⁶ Tusk hasonlóképpen amellett érvelt a találkozó után, hogy a Nyugatnak többé nem szabad kompromisszumot kötnie olyan alapvető kérdésekben, mint a függetlenség és a területi integritás.⁷

Ezzel szemben a magyar és a szlovák miniszterelnök arról beszélt,⁸ hogy azonnali tűzszünetre van szükség, és azt hangsúlyozták, hogy fegyveres úton nem megoldható a konfliktus. Robert Fico szlovák miniszterelnök továbbá kijelentette, hogy a Nyugat hozzáállása a háborúhoz „teljes kudarc”.⁹

Orbán Viktor miniszterelnök a sajtótájékoztatóján elmondta, hogy „a magyar nemzetbiztonság egyik legfontosabb alapvetése az, hogy tőlünk keletre legyen egy olyan entitás, amely Oroszország és Magyarország között helyezkedik el. Ukrainát tehát magyar nemzeti érdekek miatt is segítjük”. Orbán Viktor szerint a véleménykülönbség ott van a V4-ek között, hogyan lehet jól segíteni Ukrainát. „A magyar álláspont világos: nem küldünk fegyvert Ukrainába, se katonával, se katona nélkül, viszont ezenkívül minden segítséget megadunk.” Rámuta-
tott: a magyarok azt látják, hogy Oroszország nem fogja legyőzni Ukrainát, de a Nyugat által támogatott Ukrajna sem fogja legyőzni Oroszországot.¹⁰

Egyetértés a V4-en belül

Szakpolitikai megközelítésben sokkal több ügyben értenek egyet a felek a visegrádi csoporton belül, mint amennyi szétválasztja őket. A prágai csúcs-találkozón a felek egyetértettek az energiapolitikával kapcsolatos kérdésekben, különösen abban, hogy fokozni kell a nukleáris energiát, az illegális migráció elleni határozott fellépésben, a kötelező uniós migrációs kvóták elutasításában, valamint az EU föderalizálására tett kísérletek elhárításában is. A V4-államok

⁵ Ma7–MTI 2024.

⁶ Ma7–MTI 2024.

⁷ JOZWIAK 2024.

⁸ JOZWIAK 2024.

⁹ Euronews – Associated Press 2024.

¹⁰ MTI 2024a.

egyvetértettek továbbá az európai közbeszédet és politikát jelenleg rendkívüli mértékben meghatározó mezőgazdasággal kapcsolatos kérdésekben, így különösen abban, hogy az EU zöldmegállapodásának (*Green Deal*), amelynek meg kell nyitnia az utat az üvegházhatást okozó gázok nettó kibocsátásának 2050-ig történő megszüntetéséhez, nem szabad az uniós gazdálkodók versenyképességének rovására mennie.¹¹

Orbán Viktor a találkozót követően kifejtette: „Visegrád él, Visegrád fontos. Különbségeinket kellő tisztelettel tudomásul tudjuk venni, még ha vitatjuk is egymás álláspontját. A közös ügyekben pedig tovább erősítjük az együttműködést.” A miniszterelnök szerint az ukránoknak nyújtandó segítséget érintő véleménykülönbségek ellenére is van értelme a visegrádi együttműködés folytatásának. Több olyan témát is említett, amelyben sikeres a visegrádi országok együttműködése, így például az illegális migráció kérdése, ahol a kvótaügy nem került le a napirendről, s továbbra is érdemes együttműködni ezen a területen.¹²

Vít Havelka, a prágai Europeum Intézet elemzője szerint bár az egyes államok között alapvető különbségek vannak Ukrajna támogatását illetően, ez nem jelenti azt, hogy a visegrádi csoport egészének ne lenne értelme, éppen a regionális együttműködésben rejlő lehetőségek miatt.¹³ Viktor Daněk, az Europeum Intézet igazgatóhelyettese azt emelte ki, hogy a migráció kérdésében a jövőben is várható az együttműködés a felek között.¹⁴

Van értelme a visegrádi együttműködésnek?

A magyar miniszterelnök szerint a mostani prágai kormányfői csúcs „önreflexiós találkozó volt”, arról szólt, van-e szükség a V4-re ilyen formában. Emlékeztetett: hasonló tanácskozássra a visegrádi országok európai uniós csatlakozása után is sor került, amikor a V4-ek a közös érdekekben való együttműködés folytatása mellett döntöttek. Orbán Viktor szerint az orosz–ukrán háború most „mindent felülírt”, újra felmerült az együttműködés folytatásának kérdése.¹⁵

Bár a felek kevés dologban különböznek élesen, leginkább Ukrajna támogatása sorolható ide, de ez nem csupán egy kérdés a sok közül, hanem az együttműködés dinamikáját a szakpolitikai, sőt az állampolgári szintig meghatározó

¹¹ JOZWIAK 2024.

¹² MTI 2024a.

¹³ Aktuálne:24 2024.

¹⁴ Skupinu V4 by mohlo nadále spojovat téma migrace, říká analytik 2024.

¹⁵ MTI 2024a.

véleménykülönbség. Ezzel együtt sokkal több kérdésben van egyezés a felek között. A visegrádi együttműködés fenntartása azokon a területeken, ahol a felek egyetértenek, valamennyi állam érdeke. A visegrádi csoport elmúlt 30 évnyi tapasztalata is erre a gondolatra épül: önmagukban a visegrádi csoport államait könnyen figyelmen kívül hagyhatnák olyan nehézsúlyú államok, mint Németország és Franciaország, de egységesen, közel 65 millió polgárt képviselve sokkal nehezebben kerülhetők meg. Ha a V4 ki tud alakítani közös álláspontot olyan kérdésekben, mint a migráció, a mezőgazdaság és az energiapolitika, és ezt a közös álláspontot közösen tudja képviselni az Európai Unióban, az valamennyi részes ország javára válik.

A V4-en belül azonban nem ugyanolyan súlyúak az egyes államok. Lengyelország önmagában is regionális hatalomnak számít, az orosz–ukrán háború kitörése óta szerepe tovább nőtt Közép-Európában. Magyarország számára a korábbi V2+2 felállás tehát sokkal kedvezőbb volt, mint a jelenlegi, mert a stabil lengyel–magyar szövetség helyett most Budapestnek a több szempontból is bizonytalan elköteleződésű Robert Fico jutott szoros szövetségesül.

A prágai csúcson a cseh, a lengyel és a szlovák miniszterelnök elismerte a véleménykülönbségeket, de valamennyien a visegrádi együttműködés folytatása mellett foglaltak állást. A visegrádi együttműködés tehát vergődik, de él, és mindaddig fenn fog maradni, amíg a felek a különbözőségeik ellenére együttműködésüket a kölcsönös tiszteletre és a közös előnyökre tudják alapozni, közös célokat tudnak meghatározni, és azokat közösen tudják érvényesíteni. Ezzel párhuzamosan azonban valamennyi félnek törekednie kell a különbözőségek enyhítésére, mert ellenkező esetben ezek felemészthetik az egyébként kölcsönösen előnyös együttműködést.

2024. március 4.

Felhasznált irodalom

- Aktuálne:24 (2024). *RTVS.sk*, 2024. február 27. Online: <https://rtvs.sk/televizia/archiv/20110/452569#34>
- Euronews – Associated Press (2024): Central European Countries Show Deep Rifts on Ukraine War at V4 Meeting. *Euronews*, 2024. február 27. Online: <https://euronews.com/2024/02/27/central-european-countries-show-deep-rifts-on-ukraine-war-at-v4-meeting>
- Ma7–MTI (2024): V4-csúcs előtt: a cseh kormányfőnek a Ficóval és Orbánnal való tárgyalás „nem jelent örömet”. *Ma7*, 2024. február 27. Online: <https://ma7.sk/nagyvilag/v4-csucs-elott-a-cseh-kormanyfonek-a-ficoval-es-orbannal-valo-targyalas-nem-jelent-oromet>

A visegrádi együttműködés él, de vergődik

- MTI (2024a): A véleménykülönbségek ellenére a V4-nek van értelme. *Orbán Viktor*, 2024. február 27. Online: <https://miniszterelnok.hu/a-velemenykulonbsegek-ellenere-a-v4-nek-van-ertelme/>
- MTI (2024b): Csehország két korábbi államfőjével is találkozott Orbán Viktor Prágában. *Magyarország Kormánya*, 2024. február 27. Online: <https://kormany.hu/hirek/csehország-ket-korabbi-allamfojevel-is-talalkozott-orban-viktor-pragaban>
- Skupinu V4 by mohlo nadále spojovat téma migrace, říká analytik (2024). *TN.cz*, 2024. február 27. Online: https://tn.nova.cz/video/4950-zive-vstupy-a-rozhovory/413467-skupinu-v4-by-mohlo-nadale-spojovat-tema-migrace-rika-analytik?campaignsrc=tn_clipboard
- TÁRNOK Balázs (2022a): Milyen hatással lesz az új szlovák kormány a V4-es együttműködésre? In BAGI Nikolett Dóra et al. (szerk.): *EUSTRAT Műhelytanulmányok 2020*. Budapest: Nemzeti Közzolgálati Egyetem, 186–191.
- TÁRNOK Balázs (2022b): Veszélyt jelent-e a V4 egységére az új cseh kormány? *Ludovika.hu*, 2022. január 25. Online: <https://ludovika.hu/blogok/ot-perc-europa-blog/2022/01/25/veszelyt-jelent-e-a-v4-egysegere-az-uj-cseh-kormany/>